

צמאה נפשי לאלוקים

לע"נ הורי ר' אליהו בן בת שבע ז"ל
לאה אירן בת טאוס ז"ל

שיעורים בנושא התפילה
על מילות התורה והתנ"ך

התפילה היא צורך תמידי. כל צרכנו וכל היינו תלויים בקב"ה, ויש צורך להביע בכח הדבור שבנו את צרכינו בקשותינו. שלושה חלקים בתפילה: שבת, בקשה, והודאה.

מאת הרב הרב יצחק יעקב

סדר השכמת הבוקר

כשמתעורר משנתו אומר:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַזְרַת בְּי נְשַׁמְתִּי בְּחֶמְלָה רַבָּה אֲמוּנָתְךָ:

עוֹלָם רַאֲיָה

עוֹלָם רַאֲיָה

אני האדם מוצא את עצמו בעצמו. ע"י אור החיים האלהיים המופיעים בקרבם הממלאים אותו ברוח הטוב של רגש התודה של הכרת הטובה האלהית והבטאתה. כי במה נחשב האדם בחלישותו כח. באפסיותו ועיריותו, נגד כל היקום הגדול והעצום, וכחות הבריאה האדירים והנפלאים העוטרם אותו, מרוב שטמונו לעומתם אוכד האדם את תוכן האני שלו. אמנם בהאיר עליו אותו האור של הכרת הטובה האלהית, וכל הסעיפים הקדושים כבירי עז הקודש שהיא מעירה בקרבו, או בא האדם להכיר את גדולת ערכו, את אניתו העודר במולו בכללות היותו, ומוצא את עצמו מאושר לומר בפה מלא: אני.

לפניך. ההארה הראשונה של הקדושה היא זהופעה היותר זכה, היותר רוממה ומשובבת, והיא באה לאדם כשמכין את גבורת נשמתו לקבל את האור הטוב הזה תיכף בהתעוררות הראשונה, בהרגישו בקרבו את רוח החיים של הערות והקיצה. או מצטירת לפניו הגדולה האלהית הנוכחית מכל מלא המון עולמי עד ומכל מקורותיהם החיים, והוא מוצא את עצמו מצוי נוכח פני אל עליון, ובאהבה עליונה וחבת מתיקות ידירות קדש אומר את תבטוי האדיר המלא עז קודש קדשים: לפניך.

מלך. הממלכה הכללית של העולם, הנהגתה המאורגנת בכל חלקיה, הקפתה הכללית והיחושים המצודקים הנמצאים בין החלקים כולם, יסוד המשפט והצדק המתנוצץ מהדר הבריאה בהקפתה, אחרי ההשקפה ביסוד החכמה והרצון הנפלא המתגלה ממראה יוזה הכללי, כל אלה הערות יחד מופיעות נגד עיני האדם בהפקחון ראשונה, ובהפגשן באור החיים. העדות הנאמנה מדברת או מתוך גרונו להכיר מלכות שמים, ולדעת כי 'עומד הוא לפני מלך עולמים, שישותו הפרטית של האדם היא אחת מהכונניות של הממלכה העליונה. ובכל מלא עצמיותו יאמר האדם ברגשי האהבה, הבאה מתוך הכרת הטובה, זכרונות הכבוד וההוד העליון הנמשכים ממנה, נוכח פני ד' יוצר נפשו: שאתה הוא מלך.

עוֹלָם רַאֲיָה

רבה אמונתך. האמונה האלהית היא הזקוקת את התפקידים של כל כחות היותה, שיעשו את עבודתם בכל עז ומרץ, בכל איתניות של קיום ונצחון, שהכח הכביר של אור האמונה האלהית מאיר עליהם, למסור בידם תוכנים וענינים מתוקנים עומדים על מכוונם, ולקלקל ולהפסיד את צורתם וערכם, כדי להוציא ע"י קלקול זה ערכים יותר נפלאים בחדוש פנים לעילוי ולשבח. אמונת זה סדר זרעים, שמאמין בחי העולמים וזרע, מהסתעפות האמונה הרבה, הכוללת כל היקום, מתגלה הדר כח המחיה והמפריא, המעודד והמחדש, בכל תוכן שיוצאת ממנה ערות של חיים, אחר שכבר צללי המות באו ופרשו עליו את אפלתם. לדוד ודוד אמונתך, כוננת ארץ ותעמודי. ומותאמונה הרבה הלזה באור בהירותה, באה נשמת החיים להאדם בהתעוררו לקיצה, אחרי אשר השיגה, היא אחד מששים במיתה, פרשה עליו את צלליה המחשיכים, ויחד עם כל כחות החיים והתויה, המתעוררים אחרי בלותם, בכח אור האמונה האלהית העליונה, מיסוד אמונת אומן של חכמת ודעת, אשר באמונת העתות, בכל מסיביותו ותמורותיהן, מתעורר האדם, מתרומתו בצללי המות של השיגה, לאור החיים המאירים, ומתאחד בקדושת האמונה הקדושה, בחיות לבבו המתמלאת הוד קודש, עצות מרחוק אמונה אומן.

סכ. ר"א אמר כאילו הקריב תודה שנאמר "מביאים תודה בית ד'". אמרו חז"ל שכל הקרבנות כטלין לעתיד ותודה אינה כטלה. התודה באה להודות על הטוב הבא ע"י גלגולי סבות רעות. השמחה שאחרי הפחד והסכנה, שעצם השמחה היא דבר טוב, ולא יצויר היותה כ"א בהקמת הרע, כמ"ש חז"ל אלויל שישבתי בחושך לא הי' ד' אור לי. ע"כ אף שנת לו לאדם שלא נכרא מצד ההרפתקאות שרכו עליו, הגשמיות הרוחניות, אבל סוף כל סוף השלמות בטוחה, והכל מתוקן לסעודה. ע"כ לעתיד יראה יד ד' שהכל לטובה, וכי כל הרעות הכינו את הטוב האמיתי, לא תהי' תודה בטלה, שרק ע"פ התודה מכירים אנו את צורך הרע לשלמות הטוב. ע"כ בא בו גם חמץ, מה שא"כ בכל הקרבנות, שהחמץ מורה על הרע והקלקול. ע"כ המשמח חתן ומודה בבטחון השלמות האנושית, הוא כאילו הקריב תודה.

ע"פ חז"ל כי כח ר"א 28

באו שערינו בתודה, חצרותינו בתהלה. רגש התודה, שהאדם חש בקרבו, שאי אפשר לו שלא יביע את רגשותיו הפנימיים. להודות לאדון החסד, רבון כל המעשים, על כל תגמולוהי עליו, זהו רק תכן של הדרכה, המובילה את הרוח הפנימי למצב יותר עליון מזה, שהוא ענין ההכרה, של ההארה העליונה ושל זאפעת השלמות והאזייה האלהית, המשלחת קוי נהרה ומחילה נרה על דרכי היצורים, על כן התודה היא המביאה, ברגשה הקדוש, את האדם לשערים הקדושים, והם הם המביאים אותו אל חצרות הקדש, ששם עומד המצב הרוחני במדרגה יותר עליונה במקום התודה, שטוף כל סוף היא מוכרחת לקבע במרכזה את העצמיות היחידה של מקבל הטובה, המרגיש את רגשי חובת התודאה, באה התהלה, בצורה יותר עליונה, הראויה להיות מתוארת בתור הכניסה היותר פנימית בחצרות ד', העומדת על היסוד של הגודל, אשר הגשמה חשה מהאור הכללי של שפעת ד' וטובו על כל יצוריו, בהנהגתו העליונה המלאה אור החסד, שמוה באה התהלה, באו שערינו בתודה, חצרותינו בתהלה.

חמור לחונן, הריעו לדי כל הארץ. אע"פ שכל אדם הוא פרטי, סגור בעיני עצמו, מרגיש לעצמו בעצמו את מכאוביו ועניויו, וכמו כן הוא בעצמו, יותר מאחרים, מרגיש את שמחותיה, אבל הלא הוא ג"כ כללי, מדיני, משותף בחיי החברה ופועל עליה, אשר על כן כל הופעה לטובה ולברכה, לישועה, ולהארה רוחנית, הבאה מתוך המרומומות הנפשית, היא מוכרחת להתפשט על חיי הכלל כולו, על ידי האמצעים השונים של הובלת הרגשות מאדם לאדם, וכל חלק קטן מהתנועות הרוחניות הללו הולך הוא ומצטרף לחשבון גדול, עד שהוא פועל את הרשם הרצוי להגברת של האצילות העליונה, ושל הקדושה של דעת ד' העליונה, ההולכת ומפלטת לה את נתיבה בעולם ע"י כל מהלכי ההויה, של כל עניני הכלל ועניני הפרט. ע"כ הד הקול של מזמור לתודה, גם בהכעמו היוצאת מהמית לבו של היחיד, המלא רגשי תודות לאל המושיע והעונה בעת צרה, הולך הוא ונשמע בתור הד קול כללי, המקיף ועולה, עד כדי המדה הכוללת, הריעו לדי כל הארץ.

חברת ראייה חלק א' ח"א י"ב - ע"ב

עין אייה

10 ויש עוד הערה בזה, שבהעברת פשע והוספת חסד יותר על המדה, ימצאו שני כוחות מתנגדים בנפש המקבל, שפעולת האחד תהי לטובה והשני לרעה. ומי שנפשו עדינה והרגש הכרת הטובה מוטבע בטבעו הנכון, תגבר עליו ההרגשה הטובה להדריכהו להיטיב, מפני שהיא חזקה עליו יותר. ומי שנפשו לא מטהרה, תגבר עליו המדה הפחותה המשובכת את דעתו ומביאתו לכאר שחת. כי מצד אחד המרגיש שגם בהיותו סר מדרך הטובה, לא נעשה פתגם מעשה הרעה מהרה² ושעתו משחקת לו, יבעט ויאמר כדעתו, אכן מצאתי און לי ומה יתרון בצדקה ועבודה. אבל מי שהרגשת מדוח טובות חזקות בנפשו, הוא יעורר רוחו לאמר הנה הנני חבול מחסדי השם ית' ע"כ עלי להחליך חרשים להתגבר כטוב וחסד וצדק, והנה אם נבקש בחינה במקום התנגדות שתי רוחות כמו אלה איזה תתגבר למען דעת אם ראוי איש כזה לשפע חסד עליון, נדע מהנהגתו, אם יקבל טובת ד' בצמצום ועוד החסרון רב לפניו, שמצבו יעורר בקרבו ע"פ טבע לב האדם שתי הרגשות, האחת אמיתית ונכונה והאחת שקרנית ומעוותה. מצד הטוב שהשיגה ידו יתעורר בטבע להודות לדי חסדו, אבל ההרגשה ברב חסרונו יכבה זה ההרגש ובלב תתגנב תלונה חורישית. ע"כ אם תכונת הנפש טובה וכשרה, ויכיר ערך יחש הבורא ית' עם נבראיו כראוי, וראי תתגבר עליו המדה הטובה של הכרת טובה בעד הטוב המושג, מבלי להרגיש על אשר עוד יחסר לו, כי ידע שכל פעל ד' לטובה, ומאיש כזה כטוחים אנחנו שבהתנגד אצלו כ' הכוחות, כח הכרת הטובה מעבר מזה על שפע החסד של ד' עליו יותר מהמדה, וכת הסוער להטות הלב לבלי הבט אל יוסר ומשפט מפני העברת המשפט שרואה בנפשו, עליו תתגבר התכונה האמיתית של הכרת הטובה. ע"כ בהיות האדם אוכל ושבע ולא ידע מחסור, אין בו כ"א הרגשה טבעית אחת, בהיותו ישר, רק הודאה ושבח על אשר עשה ד' עמו טוב וישיביעהו. אמנם בהיותו מוצא כדי ספקו בצמצום גדול, והוא עודנו רעב, ועכ"ז יודה לדי חסדו על מעט המושג, ותכבה הרגשת התלונה מפני עוצם ההרגשה הטובה של הכרת טובה, איש כזה ראוי להתנהג עמו בשפע חסד ורב טוב יותר ממדתו, ומשתי הרוחות המתנגדות הבאות, ע"ז יכיר את הטובה. ע"כ ראויים ישראל להיות נושא ד' פניו להם, בהיותם מברכים גם על כזית ועל כביצה, אף כי עוד לא מצאה ידם לשבע ד' שבעם.

10 לת. אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע, לתיב בתורתך אשר לא ישא פנים והלא אתה נושא פנים לישראל כו'. א"ל ולא אשא פנים לישראל, שכתבתי להם ואכלת ושבעת וברכת, והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה. יסוד מרת המשפט בעולם איננה חלילה, כ"א הדרך להדריך אל השלימות שהיא התכלית הנשגבה. ומה כצע בירתו על הדין, הלא אותו החסרון שהדין משלים את הכלל או את הפרט, הלא ישאר בירתו העונש. א"כ אין זה טובה כ"א רעה וחלילה להמטיב העליון ית' מעשות זאת, ע"כ נשיאת פנים נמנעת בכל דין, שהרי ישאר העול שהוא חסרון כולל גם פרטי. ובמדת דין העליון כי תשאר הנטי' הרעה שגורמה כל חטא, אם לא תהי' מתוקנת כראוי ע"פ מדתו. וע"כ אפי' יהי' האדם כליל חמדות, לא יוכלו כל מעלתיו להכריע אפי' לותר משגה קל. כי השלימות התכליתית מוכרחת לבא ע"פ גיורת טובה של ארון כל המעשים, וכל מונע מהטוב העליון יוסר בהכרח. והנה אם יהי' ויחור כמשפט העליון תתקלקל השורה, כי לא יחוש האדם בנפשו עוד, שהוא צריך לחמם דרכיו ולעלות במעלות השלימות, כי רואה הוא שיש כאן ויחור גם וחסרון. אמנם לפעמים תוכל מדה כללית טובה להקל הרבה מאד את מדת המשפט, מפני שמי שקנה חמדה זו בנפשו יבא אל השלימות גם אם ירגיש שיש באן עליו חסד עליון יותר מהראוי לו. והוא מי שהקנה לנפשו מדת הכרת טובה כאמת, והשכיל שראש פסגת המוסריות הוא שישתמש בה נגד השם ית', שאין קץ לטובתו על בריחיו וכל אשר תגדל עליו מדה הטובה, תגדל הרגשתו בהכרת טובה, ויכיר ג"כ כי מה נוכל לגמול חסד עם ארוננו כ"א בהיותינו משתדלים להשלים את עצמינו וחולתינו, שאנו עושים כזה רצונו, כמה שאנו משלימים את בריחיו וגורמים שישמח כמעשיו, איש אשר הכיר לאמתתה מדת הכרת טובה אל השי"ת ומתנהג על פיה במעשיו, כאשר ירגיש בנפשו שלא כחטאיו גמל ד' עליו, לא תביאהו הנהגה זו לכל יקפיד עוד להודין עצמו בדרך הטובה, כ"א עוד יוסיף אומץ בדרך הישרה, באשר נוספה סבה חדשה להכרת טובת האדון ית'. ע"כ לאיש כזה יקל הרבה מדת המשפט, וכך היא המדה הראויה התכליתית. ע"כ באמרם איך ישא פנים לישראל, בהיות כמה דרכים מיוחדים כמשפט העליון שהם קלים לישראל מאצל אה"ע, אמר שכך יאחה להם בהיותם מחזיקים ומטבעים במדת הכרת טובה לשמו ית', עד שאפי' למה שלא הצרכים לכתר, לא יוכלו לעבור על רגשת נפשם, ויברכו גם על כזית ועל כביצה. להם נשיאת הפנים, והקלת העונש, והרכות שפע החסד יותר ממדת המעשים, טובה היא וגורמת תוספת שלימות, כדי לשלם כפי היכולת חק הכרת הטובה המוטבעת בני קדוש.

קרי כ"א, ח"א י"ב - ע"ב